

Дяченко О.П.

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування

Одеський державний аграрний університет

м. Одеса, Україна

**ГРУПУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ МОНІТОРИНГУ
РИЗИКОВАНOSTІ ПРОВЕДЕНИХ ОПЕРАЦІЙ СУБ'ЄКТАМИ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ**

Відповідно до чинного законодавства державне регулювання процесу протидії розвитку тіньової економіки в Україні здійснюються щодо:

1) банків, платіжних організацій та членів платіжних систем, що є банківськими установами, – Національним банком України;

2) фондових бірж, компаній з управління активами та інших професійних учасників ринку цінних паперів (крім банків) – Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

3) страховиків (перестраховиків), ломбардів та інших фінансових установ, а також юридичних осіб, що відповідно до законодавства надають фінансові послуги (крім фінансових установ та інших юридичних осіб, щодо яких державне регулювання протидії розвитку тіньової економіки здійснюються іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу), платіжних організацій та членів платіжних систем, що є небанківськими установами, – Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України;

4) суб'єктів господарювання, які проводять лотереї або будь-які інші азартні ігри, суб'єктів господарювання, які здійснюють торгівлю дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них, аудиторів, аудиторських фірм, фізичних осіб-підприємців, які надають послуги з бухгалтерського обліку, Державного казначейства України, Держфінінспекції України, – Міністерством фінансів України;

5) нотаріусів, адвокатів та інших осіб, які надають юридичні послуги, –

Міністерством юстиції України;

6) операторів поштового зв'язку (в частині здійснення ними переказу грошей), – Міністерством інфраструктури України;

7) товарних та інших бірж, що проводять фінансові операції з товарами, – Міністерством економічного розвитку й торгівлі України;

8) інших суб'єктів, для яких не визначено органи державної влади, що здійснюють регулювання та нагляд за їхньою діяльністю, – Спеціально уповноваженим органом [2, с. 15-16].

Беручи до уваги чинне законодавство, нами пропонується виокремити чотири складові вітчизняної економічної системи, які мають вразливі, на наш погляд, напрями функціонування, що не мають належного захисту від незаконного використання доходів, отриманих злочинним шляхом.

Для кожної з виокремлених груп пропонується перелік відповідних показників, які в комплексі складатимуть систему моніторингу, що дозволить на якісно новому рівні попереджувати проникнення незаконно отриманих ресурсів до економічної системи країни та забезпечить підконтрольність даних потоків грошових коштів у напрямку забезпечення легалізації тіньового сектору економіки (табл. 1).

Нами запропоновано: - до першої групи відносити банки, фінансові установи, платіжні системи, ломбарди, кредитні спілки; - до другої групи фондові біржі, компанії з управління активами, товарні та інші біржі; - до третьої групи результати роботи аудиторських фірм, приватних бухгалтерів, Державного казначейства України, а також Державної фінансової інспекції України, оскільки від правильності віднесення проведених операцій відповідно до їхнього змісту залежить надійність та стабільність роботи економічної системи загалом; - до четвертої групи належить нотаріальна, адвокатська та інша незалежна юридична практика.

Групування критеріїв та показників моніторингу ризикованості
проведених операцій суб'єктами економічних відносин в Україні

Критерії	Показники
1	2
<p>Для банківського сектору (встановлені постановою Національного банку України №148 від 15.12.2010 року «Методика оцінки ризику порушення банками вимог законодавства з питань фінансового моніторингу»)</p>	<p>- частка фінансових операцій, зареєстрованих за ознаками внутрішнього фінансового моніторингу; - частка фінансових операцій, за якими прийнято рішення не надсилати Уповноваженому органу; - співвідношення розміру комісійного доходу від розрахунково-касового обслуговування клієнтів до загальної кількості клієнтів банку, які здійснювали операції за звітний період; - співвідношення кількості клієнтів, які у звітному періоді не здійснювали операцій, до загальної кількості клієнтів; - середньомісячна сума видачі на одного клієнта банку, який здійснював операції за звітний період за напрямом “інші цілі”; - середньомісячна сума видачі на одного клієнта банку-фізичну особу, який здійснював операції за звітний період без урахування зняття грошових коштів; - частка видачі готівкових коштів закладами фізичних осіб без урахування ними строкових коштів від суми безготівкових коштів закладами фізичних осіб у банках; - середньомісячна сума зарахування готівкової іноземної валюти в розрахунку на одного клієнта банку-фізичну особу, який здійснював операції за звітний період у гривневому еквіваленті; - середньомісячна сума видачі готівкової іноземної валюти без врахування зняття строкових коштів у розрахунку на клієнта банку-фізичну особу, який здійснював операції за звітний період у гривневому еквіваленті; - середньомісячна сума видачі під час здійснення валютообмінних операцій; - сума переказаної іноземної валюти щодо операцій, сума яких для одного клієнта протягом операційного дня дорівнює або перевищує 50 000 дол. США, за імпорт товарів без ввезення на митну територію України; - сума переказаної іноземної валюти щодо операцій, сума яких для одного клієнта протягом операційного дня дорівнює або перевищує 50 000 дол. США, і країна банку, до якого здійснено переказ, віднесена Кабінетом Міністрів України до офшорних зон; - сума переказаної іноземної валюти щодо операцій, сума яких для одного клієнта протягом операційного дня дорівнює або перевищує 50 000 дол. США, здійснених “з іншою метою”; сума однієї транзакції з видачі юридичним особам готівки в національній валюті за платіжними картками через інші пристрої; - сума виданої готівкової іноземної валюти фізособам за переказами; - сума виданої готівкової іноземної валюти фізособам за чеками; - сума виданої готівкової іноземної валюти фізичним особам за депозитними сертифікатами; - сума виданої готівкової іноземної валюти фізичним особам на інші цілі; - надходження іноземної валюти з офшорних зон.</p>

продовження таблиці 1	
1	2
Для фінансових установ	- співвідношення розміру операції до статутного фонду об'єкта контролю; - відповідність вартості об'єктів операції поточним ринковим цінам; - кількість операцій, проведених одним суб'єктом за плановий період; - перевищення обмежень по сумах операцій; - співвідношення відсоткових ставок по кредитній та депозитній діяльності по відношенню до одного клієнта.
Для юридичного сектору	- кількість операцій, проведених одним суб'єктом; - вартість нотаріально завіреної операції відповідно до розміру сукупного місячного доходу фізичної особи (прибутку – юридичної особи); - перевищення максимально можливого розміру операції
Для небанківських фінансових установ	- розмір емісії на одного емітента; - співвідношення обсягу розміщення цінних паперів до розміру статутного капіталу; - річний прибуток покупця/продавця цінних паперів до обсягу купівлі/продажу; - швидкість зміни виду цінних паперів в інвестиційному портфелі; - кількість РЕПО-операцій за період
Для сфери незалежних аудиторських послуг та приватних бухгалтерів	- загальна кількість порушень бухгалтерського обліку та методики аудиторських перевірок за визначений період; - наявність певної кількості однотипних порушень; - приховування вартості та кількості активів
Для Державного казначейства України	- кількість рішень про приховування бюджетних коштів; - надання майна у безоплатне користування; - рішення про кредитування бюджетними коштами суб'єктів підприємницької діяльності; - перерахування значних сум коштів на рахунки профспілкової організації

*Джерело: систематизовано автором на основі [1-3]

Такий умовний поділ дозволяє запропонувати для кожної з визначених груп відповідні показники, що можуть свідчити про ризиковість проведених операцій суб'єктами економічних відносин.

Список використаних джерел

1. Дяченко О.П. Запобігання поширенню сучасних тенденцій розвитку тіньової економіки з позиції ефективного державного управління / О.П. Дяченко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України . – 2017. - № 5. – С. 114-120

2. Гришова И.Ю. Научные подходы к методологии выявления элементов теневой деятельности на предприятиях Украины/ О.О.Красноручкий, И.Ю.Гришова // Вестник Ивановского государственного университета. Серия «Экономика», 2016. - №1(27). – С.13-18.

3. Кравчук А.О. Тіньові аспекти економіки України в податковому секторі/ А.О. Кравчук // Український журнал прикладної економіки. Тернопільський національний економічний університет. 2016. Том 1. - № 3.- 79-86 с.